

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії та історії музики

ЗАТВЕРДЖУЮ
Гарант освітньої програми
Олена РОЩЕНКО

О.Рощенко
_____ 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Проректор з навчальної роботи
Інна СТАШЕВСЬКА

І. Сташевська
_____ 2020 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Олена ГОНЧАР

О. Гончар
« 1 » *вересня* 2020 року

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

МУЗИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

освітньо-наукова програма – «Музичне мистецтво»

спеціальність – 025 Музичне мистецтво

галузь знань – 02 Культура і мистецтво

ступінь вищої освіти – доктор філософії

Харків, ХДАК, 2020

Силабус склав:

Щепакін В. М., доктор мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та історії музики

Силабус затверджено на засіданні кафедри теорії та історії музики

Протокол № 1 від «25» серпня 2020 р

Завідувач кафедри (Олена РОЩЕНКО)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено радою факультету музичного мистецтва

Протокол № 1 від «01» вересня 2020 р.

Голова ради факультету (Тетяна БОЛЬШАКОВА)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну

1 Назва дисципліни	Музична журналістика
2 Викладач	Щепакин Василь Михайлович
3 Контактні дані викладача (роб. тел., e-mail)	(095)143-62-18 basilshchepakin@ukr.net
4 Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	вибіркова
5 Рік підготовки	2
6 Семестр	4
7 Лекції (год.)	20
8 Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	25
9 Самостійна робота (год.)	80
10 Індивідуальна робота (год.)	—
11 Кількість кредитів	4
12 Загальна кількість годин	120
13 Види поточного контролю	Виконання практичних завдань, поточне опитування
14 Вид підсумкового контролю	Іспит

2. Анотація дисципліни

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Музична журналістика» має суттєве значення в структурі музично-культурологічних дисциплін, є однією з найважливіших ланок комплексного розвитку і формування особистості майбутнього музикознавця-дослідника і науковця. Педагогічне значення музичної журналістики у професійній діяльності музикантів виявляється в тому, що вона сприяє формуванню художньої оцінки та орієнтації музикантів, виявленню цілей, побудови програми їх діяльності. Отже, музична журналістика виконує пізнавальну, творчу, аксіологічну та систематизуючу функції в музично-культурологічному становленні музиканта-фахівця, впливає на різні форми його музичної діяльності та процеси музичної комунікації.

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

Курс «Музична журналістика» призначений для розвитку оціночно-цінносних якостей здобувачів освітньо-наукового рівня і базується на спеціальних професійно спрямованих теоретичних і практичних знаннях, отриманих ними під час навчання в бакалавратурі та магістратурі, зокрема з історії музики, історії і теорії інструментального, вокального, диригентського, оркестрового, хорового виконавства, музичної естетики, музичної педагогіки, музичної психології, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів, музичної інтерпретації та ін. і сприяє практичному засвоєнню аспірантами навичок написання музично-критичних опусів, а також систематизації знань з історії розвитку музично-критичної думки в Україні, Європі та в усьому світі, з'ясуванню жанрово-

стильових відмінностей музично-критичних опусів, виконавських стилів провідних музикантів сучасників тощо.

Курс спрямований на формування в аспірантів навичок публічної музично-критичної діяльності, можливості надати художньо-естетичну усну і письмову оцінку будь-якому музичному явищу в сучасній загальнокультурній парадигмі.

За допомогою курсу здобувачі не лише мають навчитися висловлювати свої враження й оціночні судження з приводу перегляду, прослуховування або відвідання наживо концертів, фестивалів, конкурсів тощо, а й викласти їх у письмовому вигляді, тобто придбати навички музичного журналіста, а й працювати з першоджерелами (архівні матеріали, стара періодика), знаходячи в таких матеріалах можливість найбільш реально відчувати культурні й музичні особливості і зв'язки: в музичній педагогіці, музичному вихованні та інших сферах музичної діяльності. Водночас, ретельна увага до музично-критичного надбання минулих часів та особисте їх знайомство із зразками вітчизняної музично-критичної думки суттєвішим чином має допомогти аспірантам в їхній наукових пошуках та узагальненнях (особливо в роботах, пов'язаних з в музичним краєзнавством, етномузикологічними особливостями того чи іншого регіону України тощо.). Отже, курс музичної журналістики виконує пізнавальну, творчу, аксіологічну та систематизуючу функції в музично-культурологічному становленні музиканта-науковця, впливає на різні форми його музичної діяльності та процеси музичної комунікації.

Після захисту кандидатських дисертацій одним із напрямків практичної діяльності молодих науковців-музикознавців може стати саме їхня робота як ведучих музичних програм, музичних критиків, через поєднання художнього слова і наукового мислення стати пропагандистами сучасних передових тенденцій музичної культури і мистецтва.

2.3. Мета вивчення дисципліни: аналіз і оцінка різноманітних явищ музичної культури минулого та сучасності (музичні твори, концерти, музичні спектаклі, творчість музикантів – виконавців і композиторів, організація концертного життя тощо) у загальних та спеціальних періодичних виданнях, на радіо, телебаченні, в Інтернеті.

2.4. Завдання вивчення дисципліни:

Основними завданнями курсу «Музична журналістика» є:

- визначення специфіки музичної журналістики як сфери музикознавства;
- виявлення місця музичної журналістики та її функцій в професійній діяльності митців;
- визначення особливостей художньої цінності та оцінки в структурі музичної журналістики;
- вивчення основних методів музично-критичного аналізу та оцінки явищ музичної культури;
- визначення категорії стилю та її значення в музично-критичному аналізі;
- виявлення специфіки критичного аналізу виконавського стилю;
- аналіз структури жанрів музичної журналістики та власне жанрів і форм публікацій (або оприлюднення – для усних жанрів) критичних робіт;
- визначення специфіки основних принципів та етапів роботи над критичним виступом;
- виявлення найважливіших етапів розвитку музичної критики і музичної журналістики в історико-культурному контексті;
- визначення специфіки історичного розвитку західноєвропейської музичної критики кінця XVIII–XIX ст.;

- визначення специфіки історичного розвитку російської та вітчизняної музичної критики дореволюційних часів;
- характеристика найважливіших етапів розвитку музичної критики і музичної журналістики в СРСР;
- узагальнення основних рис сучасної музичної творчості та їх відображення в музично-критичних працях;
- визначення характеру та структури сучасних видань музичної періодики;
- ознайомлення з проблемою авторського права стосовно музично-журналістської діяльності.
- Ознайомлення із специфікою застосування фандрейзингу в музичній сфері.

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу у сфері культури і мистецтва на основі цілісної системи історичних і теоретичних знань та сформованих особистих художніх і морально-ціннісних орієнтирів.

ЗК 2. Здатність до роботи з усім спектром архівних, літературних, фахових, нотних, загальнонаукових, аудіо- та відео- джерел з урахуванням характерних ознак найважливіших тенденцій сучасного музикознавства, а також до застосування методологічних знань для осмислення особливостей світових, і, зокрема, українських історико-культурних, теоретичних та практичних реалій.

Професійні компетентності:

СК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у музичному мистецтві та дотичних до нього міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з музикознавства.

СК 2. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення в освітньо-науковій діяльності.

СК 5. Здатність доцільно застосовувати новітні музикознавчі концепції, а також пояснювати сучасні музичні явища і процеси.

СК 7. Здатність самостійно здійснювати аналіз музичного твору та особливостей його функціонування у певному соціокультурному середовищі.

СК 8. Здатність здійснювати критичні діалоги, наукові дискусії з проблем музичного мистецтва на міжнародному рівні.

СК 9. Здатність на основі фінансової грамотності здійснювати діяльність з фандрейзингу.

Специфічні (прикладні) компетентності:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- специфіку музичної журналістики як особливої сфери музикознавства;
- місце та роль музичної журналістики у системі науки, мистецтва та культури;
- функції музичної критики і музичної журналістики в професійній діяльності сучасних митців;
- характерні особливості основних етапів розвитку музичної критики в історико-культурному контексті;
- основні жанри та характер печатного органу музично-критичних робіт;

- методи критичного аналізу музичних явищ.

Уміти:

- виявити основні етапи розвитку музичної критики і музичної журналістики в історико-культурному контексті;
- визначити основні типи критики, жанри критичних робіт та їх форми публікації;
- оволодіти основними принципами та етапами роботи над музично-критичним опусом;
- аналізувати специфіку та сучасний стан музичної творчості та їх відображення в критичних працях.

Мати навички:

- критичної оцінки та аналізу художньої цінності різноманітних об'єктів музичної критики;
- застосування необхідних методів музично-критичного аналізу та оцінки;
- обґрунтування актуальності та доцільності критичного дослідження обраного об'єкту;
- узагальнення основних рис сучасної музичної творчості та їх відображення в музично-критичних працях;
- визначення характеру та структури видань сучасної музичної періодики;
- написання музично-критичних відгуків, есе, статей з використанням літературної української мови та відповідного інструментарію;
- застосування фандрейзингу в музично-пропагандистській діяльності.

2.6. Результати навчання

РН 2. Знати основні тенденції розвитку національної свідомості в музичній культурі.

РН 4. Вміти з'ясовувати трансформації онтологічного статусу музичного твору в процесі історичного розвитку культури і мистецтва.

РН 6. Застосовувати загальні принципи та методи музикознавчої науки у власних наукових розвідках та у викладацькій практиці.

РН 8. Професійно викладати дисципліни музикознавчого циклу на рівні, що відповідає отриманій освітньо-науковій кваліфікації.

РН 9. Проводити науково-просвітницьку діяльність у галузі музичного мистецтва.

3. Політика дисципліни

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених аспірантам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу аспіранта; у випадку не відпрацювання аспірантом передбачених навчальним планом видів занять до екзамену він не допускається; пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Форму і час відпрацювання аспірант та викладач взаємопогоджують.

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): усі питання щодо проходження курсу та можливостей застосування набутих знань у кандидатській дисертації мають обговорюватись між аспірантами та викладачем. Необхідно бути взаємно толерантними, поважати думку колег. Плагіат в аспірантській роботі під час вивчення навчального курсу та подальшій роботі над дисертацією є неприпустимим.

Норми академічної етики: дисциплінованість, дотримання субординації; відповідальність; робота в аудиторії з виключеними мобільними телефонами.

4. Програма навчальної дисципліни:

Тематика курсу					
Тема, план лекції	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Форми контролю
Розділ 1. Музична журналістика як феномен культури					
Тема 1. Специфіка музичної критики як сфери музикознавства.	Лекція	3; 5; 8;	6	6	Опитування
Тема 2. Художня цінність та оцінка структури музичної журналістики.	Лекція	3; 8; 9; 11	6	6	Опитування
Тема 3. Розвиток музичної критики і музичної журналістики в історичній ретроспективі.	Лекція, практичні заняття	1; 2; 6; 7; 10; 11; 13; 15–50 (декілька на вибір аспірантів)	12	8	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Розділ 2. Теоретико-методологічні основи музичної журналістики					
Тема 4. Жанрова система музичної критики.	Лекція	1; 3; 5; 8; 11; 14; 15; 17; 26; 30; 38; 39; 40; 44; 45	6	5	Опитування
Тема 5. Композиційні та стилістичні проблеми музично-критичних жанрів.	Лекція, практичні заняття	3; 6; 8; 19; 41; 44	10	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Тема 6. Основні етапи та методика роботи над музично-критичними опусами.	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8	10	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Тема 7. Форми публікації	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8	8	5	Опитування, заслуховування й

(оприлюднення) робіт з музичної критики та журналістики					обговорення підготовлених практичних завдань
Розділ 3. Жанрово-стильова специфіка музично-журналістської діяльності					
Тема 8. Інформаційні жанри.	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8; 51	10	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Тема 9. Літературно- художні жанри.	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8; 51	18	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Тема 10. Аналітичні жанри.	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8; 51	18	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Тема 11. Сучасні форми музично- журналістської діяльності. Авторське право.	Лекція, практичні заняття	3; 5; 8; 51	16	5	Опитування, заслуховування й обговорення підготовлених практичних завдань
Усього балів (максимальна кількість)					60
Іспит					40
Разом:					100

5. Тематика семінарських (та / або практичних) занять

(Вказується тема, питання для обговорення, література)

1. Розвиток музичної критики і музичної журналістики в історичній ретроспективі.

Питання для обговорення: Історія становлення музичної критики як виду музично-літературної творчості. Історична ретроспектива музично-критичної думки. Видатні музичні критики і музичні журналісти минулого. Аналіз публікацій західноєвропейських та вітчизняних музичних письменників і журналістів XIX – XX ст. Відомі західноєвропейські музичні критики XVIII — XIX ст. Зародження і становлення музично-критичної думки в Російській імперії (XIX — поч. XX ст.). Видатні російські музичні

письменники минулого та їхня музично-просвітницька творчість. Музична журналістика в Україні у XIX — на початку XX ст. Музично-просвітницька і музично-критична діяльність П. Сокальського, В. Сокальського, В. Чечотта, О. Каневцова, І. Кузьмінського, Л. Джервазі, Р. Геніки, О. Горовиця та ін. Епістолярна спадщина М. Лисенка. Періодичні загальні і спеціальні музичні видання в Україні XIX — початку XX ст. Музична журналістика в XX — на початку XXI ст.: особистості, завдання, сфери діяльності. Аналіз низки публікації вітчизняних і зарубіжних музичних критиків минулого і сучасності.

Література: 1; 2; 6; 7; 10; 11; 13; 15–50 (декілька на вибір аспірантів).

2. Композиційні та стилістичні проблеми музично-критичних жанрів.

Питання для обговорення: Особливості побудови музично-критичних жанрів. Значення заголовку до публікації. Роль і функції підзаголовків у музично-критичній статті. Літературні стилі в музичній журналістиці. Особливості викладення музично-критичного матеріалу. Відповідність завдань музично-критичного виступу адресатам (читацькій або слухацькій) аудиторії. Композиційний і стилістичний аналіз прикладів музично-журналістської творчості.

Література: 3; 6; 8; 9; 19; 41; 44.

3. Основні етапи та методика роботи над музично-критичними опусами.

Питання для обговорення: Підготовчий, основний та завершальний етапи роботи над музично-критичним опусом. Практичні засади роботи над музично-критичним опусом. Особливості підготовчого етапу в музично-журналістській діяльності. Узгодження теми, жанру, об'єму публікації в редакції друкованого видання. Етап написання музично-критичної роботи. Етап коректури музично-критичного тексту. Особливості існування музично-критичного опусу після його публікації.

Література: 3; 5; 8; 12; 14.

4. Форми публікації (оприлюднення) робіт з музичної критики та музичної журналістики.

Питання для обговорення: Проблеми публікації (оприлюднення) музично-критичних праць.

Література: 3; 5; 8; 51

5. Інформаційні жанри.

Питання для обговорення: Характеристика інформаційних жанрів та особливості їх написання і вживання. Заслуховування та обговорення підготовлених музично-критичних робіт аспірантів, зроблених в контексті практики ознайомлення з інформаційними жанрами музичної журналістики.

Література: 3; 5; 8; 51, зразки інформаційних жанрів у газетній періодиці з власного архіву викладача.

6. Літературно-художні жанри.

Питання для обговорення:

Характеристика літературно-художніх жанрів та особливості їх написання і вживання. Заслуховування та обговорення підготовлених музично-критичних робіт аспірантів, зроблених в контексті практики ознайомлення з літературно-художніми жанрами музичної журналістики.

Література: 3; 5; 8, 51; зразки літературно-художніх жанрів у газетній і журнальній періодиці з власного архіву викладача.

7. Аналітичні жанри.

Питання для обговорення:

Характеристика аналітичних жанрів та особливості їх написання і вживання. Заслуховування та обговорення підготовлених музично-критичних робіт аспірантів, зроблених в контексті практики ознайомлення з аналітичними жанрами музичної

журналістики.

Література: 3; 5; 8, 51; зразки аналітичних жанрів у спеціальній періодиці з власного архіву викладача.

8. Сучасні форми музично-журналістської діяльності. Авторське право.

Питання для обговорення: Практичні аспекти діяльності сучасного музичного журналіста. Музична журналістика на телебаченні та в Інтернет-просторі. ЗМІ та критика. Маркетинговий підхід у діяльності музичного журналіста. Музична критика — реклама — PR: точки дотику і відмінності. Авторське право та музична журналістика.

Література: 3; 5; 8.

6. Самостійна робота

Основними формами і завданнями самостійної роботи аспірантів з курсу є:

- теоретичне вивчення лекційного матеріалу курсу;
- ознайомлення із запропонованими музично-естетичними, музично-культурологічними, музично-історичними та музично-теоретичними працями з питань історії та теорії світової музично-критичної думки, музичної естетики найважливіших художніх напрямів і стилів, а також музично-критичних принципів провідних діячів у цій літературно-музичній діяльності;
- реферування літератури, рекомендованої до курсу;
- практичне вивчення основ курсу (критичний аналіз різноманітних явищ сучасної музичної культури та виконавських інтерпретацій творів видатних композиторів XVII-XXI ст.).

Самостійна робота аспірантів передбачає, окрім вивчення історії становлення й розвитку музично-критичної думки, ознайомлення з численними зразками музично-критичних виступів, прослуховування запропонованої педагогом та обраної самими аспірантами музики, відвідання музичних концертів, оперних і балетних вистав, фестивалів, конкурсів, інтерв'ювання колег, педагогів тощо і написання музично-критичних робіт з метою набуття музично-журналістської практики.

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

Критерії оцінювання результатів навчання

A 90-100 (відмінно): аспірант відвідував усі аудиторні заняття, має повний конспект лекцій, творче орієнтується в матеріалі курсу, якісно виконував усі контрольні завдання, постійно брав активну участь в обговоренні проблемних питань дисципліни.

B 82–89 (добре): аспірант відвідував переважну більшість аудиторних занять, має конспект лекцій, вільно орієнтується в матеріалі курсу, доволі повно виконував контрольні завдання, брав участь в обговоренні проблемних питань дисципліни.

C 74–81 (добре): аспірант відвідував більшість аудиторних занять, має конспект лекцій, орієнтується в більшості проблем з курсу, виконував контрольні завдання, іноді брав участь в обговоренні проблемних питань дисципліни.

D 64–73 (задовільно): аспірант відвідував частину аудиторних занять, відсутній конспект частини лекцій, орієнтується в деяких проблемах з курсу, виконував деякі контрольні завдання, майже не брав участі в обговоренні проблемних питань дисципліни.

E 60–63 (задовільно): аспірант відвідав незначну частину аудиторних занять, відсутній конспект більшості лекцій, поверхово розуміється в проблемах курсу, більшість контрольних завдань не виконані або виконані на низькому рівні, уникав обговорення проблемних питань дисципліни.

FХ 35–59 (незадовільно з можливістю повторного складання): аспірант пропустив більшість аудиторних занять, немає конспекту лекцій, дуже поверхово розуміється в проблемах курсу, контрольні завдання не були виконані, практично не брав участь в обговоренні проблемних питань дисципліни.

F 0–34 (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни): аспірант не відвідував або майже не відвідував заняття з даної дисципліни, не має конспекту лекцій, не розуміється в проблемах курсу, контрольні завдання не виконувалися, уникав обговорення проблемних питань дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гордійчук М. На музичних дорогах. Статті та рецензії / М. Гордійчук. – Київ, 1973.
2. Гусарчук Т. В. Володимир Пухальський: феномен творчої особистості / Т. В. Гусарчук // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. 2013. – № 4. – С. 60–77.
3. Зінкевич О., Чекан Ю. Музична критика: теорія та методика : навч. посіб. / О. Зінкевич, Ю. Чекан. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 424 с.
4. Зинькевич Е. Памть об исчезающем времени. Страницы музыкальной летописи / Е. Зинькевич. – Київ, 2005.
5. Курьшева Т. Слово о музыке. О музыкальной критике и музыкальной журналистике: Очерки / Т. Курьшева. – М. : Композитор, 1992.
6. Ливанова Т. Критическая деятельность русских композиторов-классиков / Т. Ливанова. – М.-Л., 1950.
7. Ливанова Т. Оперная критика в России. / Т. Ливанова; Вып. 1-6. – М., 1963-1974.

8. Мельник Л. О. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії (на прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення) : монографія / Л. Мельник. – Львів : ЗУКЦ, 2013. – 383 с.
9. Мизитова А. Переоценка ценностей в структуре критической оценки : метод. рекоменд. для студ. к разделу «Критика как оценочное суждение» курса «Методология, теория и история музыкальной критики» / А. Мизитова. – Х., 1985. – 19 с.
10. Сокальський П. П. Вибрані статті та рецензії / П. Сокальський. – Київ, 1977.

Додаткова література

11. Асафьев, Б. Критические статьи, очерки и рецензии (из наследия конца 10 – начала 30-х годов) / Б. Асафьев. – М.; Л., 1967.
12. Асафьев, Б. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б. Асафьев. – Л., 1973.
13. Асафьев, Б. В. О музыке XX века / Б. В. Асафьев. – Л., 1982.
14. Балакирев, М. А. Исследования. Воспоминания. Размышления и статьи / М. А. Балакирев. – Л., 1961.
15. Берлиоз, Г. Избранные статьи / Г. Берлиоз. – М., 1956. Бородин, А. П. Критические статьи / А. П. Бородин. – М., 1982.
16. Вагнер, Р. Кольцо Нибелунга. Избранные работы / Р. Вагнер. – М., 2001.
17. Гофман, Э. Т. А. Избранные произведения / Э. Т. А. Гофман. – М., 1989.
18. Григ Э. Избранные статьи и письма / Э. Григ. – М., 1966. Дебюсси, К. Статьи, рецензии, беседы / К. Дебюсси. – М. – Л., 1964.
19. Каратыгин, В. Г. О музыкальной критике. Критика и музыкознание : сб. ст. / В. Г. Каратыгин. – Л. 1975.
20. Кашкин, Н. Статьи о русской музыке и музыкантах / Н. Кашкин. – М., 1953.
21. Кюи, Ц. А. Избранные статьи / Ц. А. Кюи. – Л., 1952.
22. Ларош, Г. А. Избранные статьи / Г. А. Ларош. – М., 1974–1978. – Вып. 1–5.
23. Лист, Ф. Избранные статьи / Ф. Лист. – М., 1959.
24. Лист, Ф. Шопен / Ф. Лист. – 2-е изд. – М., 1956.
25. Мясковский, Н. Я. Критические статьи. Собрание материалов / Н. Я. Мясковский. – М., 1964. – Т. 2.
26. Нейгауз Г. Размышления, воспоминания, дневники / Г. Нейгауз. – М., 1975.
27. О музыкальной критике: из высказываний современных зарубежных музыкантов. – М., 1983.
28. Овчинников М. Фортепианное исполнительство и русская музыкальная критика XIX века / М. Овчинников. – М., 1987.
29. Одоевский, В. Ф. Музыкально-литературное наследие / В. Ф. Одоевский. – М., 1956.
30. Онеггер А. Музыкально-критические статьи (1894-1912) / А. Онеггер. – Л., 1971.
31. Онеггер А. Я композитор / А. Онеггер. – Л., 1963.
32. Онеггер А. О музыкальном искусстве / А. Онеггер. – Л., 1979.
33. Оссовский, А. Музыкально-критические статьи / А. Оссовский. – Л., 1971.
34. Римский-Корсаков, Н. Литературные произведения и переписка : полн. собр. соч. – М., 1963. – Т. 2.
35. Римский-Корсаков, Н. Летопись моей музыкальной жизни / Н. Римский-Корсаков. – 8-е изд. – М., 1980.
36. Роллан, Р. Музыкально-историческое наследие / Р. Роллан. – Вып. 3. – М., 1988.
37. Серов, А. Статьи о музыке / А. Серов. – Вып. 1–6. – М., 1984–1990.
38. Соллертинский, И. Критические статьи / И. Соллертинский. – Л., 1963.
39. Соллертинский, И. Музыкально-исторические этюды / И. Соллертинский. – Л., 1956.
40. Соллертинский, И. Статьи о балете / И. Соллертинский. – Л., 1973.
41. Стасов, В. Статьи о музыке / В. Стасов. – М., 1974–1980. – Вып. 1–5.
42. Стравинский, И. Статьи. Воспоминания / И. Стравинский. – М., 1985.

43. Стравинский, И. Диалоги. Воспоминания. Комментарий / И. Стравинский. – Л., 1971.
44. Ступель А. Русская мысль о музыке. 1895-1917: очерки истории музыкальной критики / А. Ступель. – Л., 1980.
45. Чайковский, П. И. Музыкально-критические статьи / П. И. Чайковский. – Л., 1986.
46. Черкашина-Губаренко М. Музыка і театр на перехресті епох / М. Черкашина-Губаренко. – Т. 1-2. – К., 2002.
47. Шимановский К. Избранные статьи и письма / К. Шимановский. – Л., 1963.
48. Шоу, Б. О музыке и музыкантах : сб. ст. / Б. Шоу. – М., 1956.
49. Шоу, Б. О музыке / Б. Шоу. – М., 2000.
50. Шуман, Р. О музыке и музыкантах : в 2 т. / Р. Шуман. – М., 1975–1979.
51. Матеріали з газетної та журнальної періодики України та Росії ХІХ — початку ХХ ст. з архіву автора силабусу.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури
2. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського
3. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
4. Вікіпедія : вільна енциклопедія [Електронний ресурс] // <http://ua.wikipedia.org/wiki/>
5. Категорії: Музична критика; Музична журналістика; Музична культурологія тощо.